

Випускники Острозької гімназії – члени Української Центральної Ради

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Сто п'ять років тому в лютому – березні 1917 р. відбулася Лютнева революція, що покінчила з монархією в Російській імперії і дала поштовх подіям Української національно-визвольної революції.

23 лютого (8 березня) 1917 р. стихійні хлібні бунти й антивсенні мітинги в Петрограді переросли в масові демонстрації та страйки. Відбулися перші сутички протестувальників із поліцією та урядовими військами. 27 лютого (12 березня), коли на сторону народу стали переходити солдати столичного гарнізону, розпочалося збройне повстання. Першими повернули зброю проти царизму солдати запасного батальйону Волинського лейб-гвардії піхотного полку. 2 (15) березня зрікся престолоу імператор Микола II, наступного дня відмовився від усадкування монаршої влади його молодший брат великий князь Михайло. Закінчилося понад 300-річне панування дому Романових, у державі яких Острог перебував із 1793 р. – неповних 125 років. Влада перейшла до Тимчасового уряду на чолі з князем Георгієм Львовим; утворився й паралельний орган реальної влади – Петроградська рада робітничих і солдатських депутатів.

У відозві створеного в перші дні цих подій Петроградського тимчасового українського революційного комітету від 2 (15) березня читаємо: «У визвольній боротьбі останніх днів велику роль відіграв і український демос в особі українського жовнірства тих полків, що прилучилися до повстання... Ряди війська, яке боролось за свободу разом з широкими демократичними масами Петрограда, в значній мірі складалася з синів українського громадянства і робітни-

цтва, з представників верств української нації».

3 (16) березня 1917 р. з ініціатииви Товариства українських поступовців та Української соціал-демократичної робітничої партії в Києві було скликано збори делегатів політичних, громадських, культурних і професійних організацій, де, як прихильники автономії України у федеративному зв'язку з народами демократичної Росії, так і прихильники її повної державної самостійності, погодилися на думку щодо створення представницького органу усіх українських сил.

Наступного дня, 4 (17) березня 1917 р., у напівпідвальному приміщенні українського клубу «Родина», на вулиці Володимирській, було проголошено утворення Української Центральної Ради (УЦР). Її головою було заочно обрано видатного українського історика **Михайла Грушевського**, якого з початком світової війни царизм вислав за межі України, тож перші два тижні його заступав український педагог та історик літератури **Володимир Науменко**.

До першого складу УЦР (березень – квітень 1917 р.) увійшло 94 члени. Назвемо серед них уродженців чи постійних мешканців Волині:

– **Андрій В'язлов** (1862 – 1919 рр.) – юрист, депутат від українців Волині у Державній Думі 1906 р., розігнаний царством; після повалення царату – Волинський губернський комісар; майбутній міністр юстиції Української держави;

– **Сергій Веселовський** (1880 – ? рр.) – економіст, доцент Київської політехніки;

– **Михайло Єремів** (1889 – 1975 рр.) – журналіст, секретар УЦР усіх трьох її складів;

– **Володимир Коваль** (1885 – 1927 рр.) – інженер-агроном, викладач сільськогосподарської механізації київських вищих шкіл; перший скарбник УЦР;

– **Іван Фещенко-Чопівський** (1884 – 1952 рр.) – учений-металург, міністр торгівлі і промисловості, міністр народного господарства в урядах Української Народної Республіки;

– барон **Федір Штейнгель** (1870 – 1948 рр.) – землевласник села Городок біля Рівного, меценат, засновник першого в Україні сільського музею в цьому селі; пізніше – генеральний секретар торгівлі і промисловості в уряді УЦР, посол Української Держави в Берліні.

У першому і двох наступних складах Центральної Ради бачимо імена трьох уродженців Волині – випускників Острозької чоловічої гімназії початку минулого століття. Це – чільні діячі Української соціал-демократичної робітничої партії з великим стажем підпільної діяльності в умовах царату; усі троє стали жертвами головних тоталітарних режимів ХХ ст.:

– **Микола Миколайович Ковальський** (на нижньому фото, 1885 – 1944 рр.) – уродженець села Баїв (нині Луцький район), член Революційної української партії і УСДРП (на верхньому фото); очолював контрольний відділ УЦР, а пізніше – депар-

тамент Державного контролю в урядах УНР, був державним інспектором при військових з'єднаннях армії УНР. У вигнанні – голова Українського Центрального Комітету у Варшаві для підтримки емігрантів; загинув у нацистському концтаборі Дахау; рідний дядько видатного українського історика-джерелознавця, співорганізатора відродження Національного університету «Острозька академія» **Миколи Павловича Ковальського**;

– **Валентин Васильович Садовський** (1886 – 1947 рр.) – уродженець села Пліщин (нині Шепетівський район), юрист і економіст; активіст нелегальних українських студентських організацій, пізніше – Революційної української партії і УСДРП, член її ЦК і редактор друкованого органу газети «Праця»; один із авторів Статуту УЦР; міністр праці в урядах УНР; в еміграції професор Української господарської академії в Чехії, експерт уряду УНР; депортований по війні в СРСР, помер у Лук'янській в'язниці в Києві;

– **Борис Миколайович Козубський** (на середньому фото, 1886 – 1953 рр.) – уродженець Житомира (пізніше родина лікаря Миколи Козубського пере-

бралася у Кременець). Середню освіту здобув в Острозькій чоловічій гімназії (у 1904, за іншими публікаціями – у 1906 р.). Член нелегальної Української соціал-демократичної робітничої партії з 1905 р. З 1906 р. він навчався на юридичному факультеті Університету св. Володимира у Києві, звідки був вигнаний за революційну діяльність. Вищу юридичну освіту Б. Козубський завершив лише 1913 р. вже у Харківському університеті. Адвокатську практику він розпочав у юридичній конторі знаменитого ідеолога українського націоналізму **Миколи Міхновського**. Активний автор щотижневого друкованого органу УСДРП газети «Слово», співредакторами якої були **Симон Петлюра** і однопілот та колега Б. Козубського по гімназії в Острозі **Валентин Садовський** (на верхній світлинці). Б. Козубський – член Української Центральної Ради з часу її другого скликання (квітень 1917 р.). Очільник національного руху на Кременеччині, міський голова Кременця у 1917 – 1919 рр. За часів польської влади – керівник Кременецької «Просвіти», парламентарій Сейму від українців Волині. Помер у мордовських таборач. ■